

MĒSINIŲ GALVIJŲ VEISLININKYSTĖS AKTUALIJOS

LMGAGA VEIKLA

Lietuvos mėšinių galvijų augintojų ir gerintojų asociacija (LMGAGA) įkurta 1995 m. balandžio 19 d. Šiais metais šventėme jau 24-ąją asociacijos gimtadienį. Per tuos metus asociacija plėtėsi ir šiuo metu yra beveik 600 narių.

LMGAGA narių laikomų galvijų, įrašytų į kilmės knygas, skaičius (rugsejo 1 d.) – **8248**. Iš jų: karvės ir telyčios – **7490**, buliai – **680**.

LMGAGA narių laikomų galvijų, įrašytų į kilmės knygas, skaičius pagal veisles (2019 09 01):

Veislės pavadinimas	Iš viso	Lytis	
		mot.	vyr.
Angusai	2873	2675	198
Limuzinai	2156	1906	250
Aubrakai	1283	1179	104
Šarolė	847	750	97
Mėšiniai simentalai	525	498	27
Herefordai	188	164	24
Hailendai	217	168	49
Galovėjai	159	150	9
Iš viso	8248	7490	758

Kadangi asociacijos narių skaičius paskutiniaisiais metais sparčiai auga ir bendra informacija bei auginimo subtilybės atskirų veislių mėšinių galvijų skiriasi, šiais metais buvo nuspręsta asociacijoje įkurti padalinius, kurie vadinami klubais.

Šiuo metu yra įsteigti 5 klubai:

- Šarolė veislės klubas;
- Aubrakų veislės klubas;
- Limuzinų veislės klubas;
- Ekstensyvių veislių klubas;
- Mėšinių Simentalų veislės klubas;

Dar vienas, Angusų veislės klubas laukia patvirtinimo.

Daugiau apie klubus galite rasti: <http://lmgaga.lt/apie-mus/lmgaga-klubai/>.

PASIKEITIMAI VEISIMO PROGRAMOSE

Nuo praeitų metų keitėsi kilmės pažymėjimų forma. Informacija kilmės pažymėjimuose tapo vienoda visoje Europos Sąjungoje. Kilmės pažymėjimo forma yra griežtai reglamentuota reglamentu: KOMISIJOS ĮGYVENDINIMO REGULAMENTAS (ES) 2017/717, kuriuo nustatomos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/1012 taikymo taisyklės, susijusios su pavyzdinėmis veislinių gyvūnų ir jų genetinės medžiagos produktų zootechninių pažymėjimų formomis. Nuoroda: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32017R0717>

Reglamentą galima rasti visomis Europos Sąjungos valstybių kalbomis. Tai aktualiausia daugiausiai tiems, kas išveža ar įsiveža gyvulius iš kitų ES valstybių.

EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGULAMENTAS (ES) 2016/1012, 2016 m. birželio 8 d. dėl zootechninių ir genealoginių reikalavimų, taikomų grynaveislių veislinių gyvūnų ir hibridinių veislinių kiaulių veisimui, prekybai jais bei jų genetinės medžiagos produktais ir jų įvežimui į Sąjungą, kuriuo iš dalies keičiami Reglamentas (ES) Nr. 652/2014, Tarybos direktyvos 89/608/EEB ir 90/425/EEB bei panaikinami tam tikri gyvūnų veisimo srities aktai („Gyvūnų veisimo reglamentas“) yra pagrindinis grynaveislių veislinių gyvūnų veisimo dokumentas.

Pagrindiniai pasikeitimai: visi nevertinti galvijai, tarp jų, telyčios ir buliukai iki 14 mėn., įrašomi į kilmės knygos pagrindinio skyriaus C poskyrį. Po vertinimo, karvės po pirmo apsiveršavimo, buliukai nuo 14 mėn., bus įrašomi į atitinkamą poskyrį (A, B, C) pagal vertinimus.

Taip pat sugriežtinti ir normatyvai, pagal kuriuos galvijai įrašomi į atitinkamus poskyrius, pvz. į A poskyrį įrašomų buliukų Veislinės vertės indeksas turi būti ne mažiau kaip 100, atitiktis veislės

tipui, raumeningumas ir eksterjeras įvertinti du iš trijų ne mažiau kaip 7 taškais. 210 d. ir 365 d. priešvariai turi būti didesni nei veislės vidurkis. Karvių, įrašomų į A poskyrį, atitiktis veislės tipui, raumeningumas ir eksterjeras turi būti įvertinti ne mažiau kaip 6 taškais.

Taip pat pažymėtina, kad kilmės pažymėjime rašoma tik dviejų kartų kilmė ir nerašomi produktyvumo duomenys. Papildomi duomenys bus įrašyti atskiruose prieduose.

Atsižvelgiant į reglamentą keitėsi ir veisimo programos. Pagal atitinkamą gyvulių skaičių Lietuvoje yra patvirtintos 8 mėšinių galvijų veislių veisimo programos: Limuzinų, Angusų, Šarolè, Aubrakų, Mėšinių simentalų, Herefordų, Hailendų ir Galovėjų. Patvirtintos veisimo programos galioja iki 2028 metų. Tik šios galvijų veislės šiuo metu yra vertinamos ir tik šių aštuonių mėšinių galvijų veislių gyvuliams išduodami kilmę patvirtinantys dokumentai. Visas LMGAGA veisimo programas galima rasti internetiniame puslapyje www.lmga.lt (tikslus nuoroda: <http://lmga.lt/naudinga-informacija/veisimo-programos/>).

Mažesnių populiacijų grynaveislių galvijų auginimoje dėl vertinimų ir kilmės pažymėjimų išdavimo reikėtų kreiptis į mėšinių galvijų asociaciją tos šalies, iš kurios buvo įsivežti galvijų tėvai ar protėviai.

KILMĖS KNYGOS NUOSTATAI

Kilmės knyga suskirstyta į pagrindinį ir papildomą (D) skyrius. Pagrindinis skyrius suskirstytas į A, B ir C poskyrius.

Pirmą kartą į kilmės knygos skyrius palikuonys įrašomi atsižvelgiant į tėvų kilmę ir jų įrašymą į tam tikrą kilmės knygos skyrių.

Grynaveisliai galvijai į kilmės knygos bazinį C poskyrį įrašomi, jei žinoma ne mažiau kaip dviejų kartų jų kilmė, o į kilmės knygos A ir B poskyrius įrašomi, jeigu atitinka poskyrių reikalavimus (visos telyčios, kadangi jos nevertintos, įrašomos į pagrindinio skyriaus C poskyrį).

Atlikus mėšinių galvijų produktyvumo kontrolę, vertinimą pagal individualaus augimo savybės ar vertinimą pagal palikuonių penėjimosi savybes, galvijai gali būti perkelti į kitą kilmės knygos poskyrį atsižvelgiant į šiuos kriterijus:

a) buliai – atsižvelgiant į veislinės vertės indeksą, atitiktį veislei, raumeningumą, eksterjerą, individualaus augimo savybes ir palikuonių penėjimosi bei mėšines savybes;

b) karvės – atsižvelgiant į veislinę vertę (veislės tipo atitiktį, raumeningumą ir eksterjerą, reprodukcinės savybes – pagal veršiamosi lengvumą, laikotarpį tarp veršiamųsi, gimusių veršelių svorį, išsaugojimą ir pieningumą).

Į B poskyrį galvijai įrašomi, jei:

a) buliaus tėvai buvo įrašyti į kilmės knygos B ir / arba C poskyrius. Atitiktis veislės tipui, raumeningumas ir eksterjeras įvertinti ne mažiau kaip 6 taškais. 210 d. ir 365 d. priešvariai turi būti ne mažiau nei 90 proc. veislės vidurkis. Veislinės vertės indeksas yra ne mažesnis kaip 90.

b) karvės tėvai buvo įrašyti į kilmės knygos B ir / arba C poskyrius. Atitiktis veislės tipui, raumeningumas ir eksterjeras įvertinti ne mažiau kaip 5 taškais. Kilmės knygoje nurodomas pirmojo apsiveršavimo amžius, laikotarpis tarp apsiveršavimų, veršiamosi lengvumas, veršelių išsaugojimas ir stambumas, palikuonių priešvaris per pirmąsias 210 gyvenimo dienų.

Į A poskyrį galvijai įrašomi, jei:

a) buliaus tėvai buvo įrašyti į ne žemesnį nei B kilmės knygos poskyrį. Atitiktis veislės tipui, raumeningumas ir eksterjeras įvertinti du iš trijų

ne mažiau kaip 7 taškais. 210 d. ir 365 d. priesvoriai turi būti didesni nei veislės vidurkis. Veislinės vertės indeksas yra ne mažesnis kaip 100. Į A poskyrį įrašomų galvijų kilmė turi būti patvirtinta DNR metodu. Teigiamai įvertinti pagal individualias augimo savybes.

b) karvės tėvai buvo įrašyti į ne žemesnius nei B ir / arba C kilmės knygos poskyrius. Atitiktis veislės tipui, raumeningumas ir eksterjeras įvertinti ne mažiau kaip 6 taškais. Kilmės knygoje nurodomas pirmojo apsiveršavimo amžius, laikotarpis tarp apsiveršavimų, veršavimosi lengvumas, veršelių išsaugojimas ir stambumas, palikuonių priesvoris per pirmąsias 210 gyvenimo dienų.

Į kilmės knygos papildomą (D) skyrių įrašomi galvijai, atitinkantys veislės tipą. Atitiktis veislės tipui, raumeningumas ir eksterjeras turi būti įvertinti ne mažiau kaip 5 taškais. Duomenys apie kilmę, pirmojo apsiveršavimo amžių, veršavimosi lengvumą, veršelių išsaugojimą ir stambumą nebūtinai.

Iš kitų šalių įvežtas galvijąs įrašomas į tą skyrių (poskyrį), kuris nurodytas galvijo kilmės pažymėjime arba, jei nenurodytas, – įrašomas į tą kilmės knygos poskyrį, kurio kriterijus jis atitinka pagal nuostatus, nurodant jo individualų numerį.

Įrašant į kilmės knygą registruojami šie duomenys: galvijo savininkas, jo adresas, ūkio kodas, galvijo atvedimo vieta, data, lytis, spalva, individualus numeris, tėvų ir motinų individualūs numeriai, veislinės vertės rodikliai, produktyvumo kontrolės duomenys (atvesto galvijo svoris, svoris 210 d. ir 365 d. amžiaus), bulių vertinimo pagal individualaus augimo savybes, vertinimo pagal palikuonių penėjimosi ir mėsinės savybes rodikliai, kilmės knygos skyriai (poskyriai).

PRODUKTYVUMO KONTROLĖS METODIKA

Mėsinų veislių buliukų ir telyčių produktyvumo kontrolė vykdoma atliekant svėrimus: gimus veršeliui, 210 dienų ir 365 dienų. Svėrimus ūkyje atlieka galvijų laikytojas turimomis arba mobiliosiomis svarstyklėmis, turinčiomis galiojančią metrologinę patikrą. Vykdam 210 ir 365 dienų svėrimus turi dalyvauti nepriklausomas atstovas – pripažintos veislininkystės institucijos LMGAGA darbuotojas. Svėrimus gali atlikti kompetentingos, atitinkamus įgaliojimus turinčios institucijos – LMGAGA, Aleksandro Stulginskio universiteto Gyvulininkystės selekcijos, veislinės vertės nustatymo ir sklaidos centras. Svėrimai galvijams turi būti atlikti kuo arčiau 210 ir 365 dienų amžiaus, tačiau kadangi ne visada įmanoma svėrimus atlikti tikslią dieną tai svėrimą atlikti galima ne daugiau kaip ± 45 dienos.

Atlikus svėrimą, svėrimą atlikęs asmuo užpildo Svėrimo žiniaraštį, o duomenis ne vėliau kaip per 5 darbo dienas suveda į **GYVIS MGVP**. Prisijungti prie sistemos galima internetiniame puslapyje www.vic.lt → **Registruotiems naudotojams** → **Mėsinų galvijų veislininkystės posistemis (Asociacijoms)** ir prisijungti per **el. valdžios vartus**.

EKSTERJERO VERTINIMAS

Eksterjeras vertinamas tik grynaveisliams buliukams ne jaunesniems kaip 14 ir ne vyresniems kaip 24 mėn. amžiaus. Karvės vertinamos po pirmojo ir trečiojo apsiveršiavimo (rekomenduojama praėjus 2–7 mėnesiams). Jeigu nebuvo galimybės atlikti įvertinimą po pirmojo apsiveršiavimo, įvertinimas atliekamas po antrojo apsiveršiavimo. Buliukai su lyties organų defektais nevertinami. Buliukus ir karves vertina LMGAGA įgaliotas ekspertas (-ai), dalyvaujant gyvulio laikytojui ar jo atstovui. LMGAGA įgalioti atstovai yra VšĮ Mokslinės paslaugos, Andrius Turskis, Vytas Gudaitis, Mindaugas Tamoševičius („Vet bonus“).

Buliukų ir karvių eksterjeras nustatomas 1–9 taškų sistema, įvertinant tipingumą veislei, raumeningumą ir eksterjerą. Karvių dar atliekamas stambumo vertinamas: ST – stambi; V – vidutinio stambumo; SM – smulki.

Atitikimas veislės tipui, raumeningumas ir eksterjeras vertinamas 1–9 taškais:

- 1 – labai blogas;
- 2 – blogas;
- 3 – nepatenkinamas;
- 4 – pusėtinas;
- 5 – vidutinis;
- 6 – patenkinamas;
- 7 – geras;
- 8 – labai geras;
- 9 – puikus.

VEISLINĖS VERTĖS NUSTATYMAS

Buliukų veislinės vertės indeksas apskaičiuojamas pagal formulę:

$$I = (\pm P \times K) \pm R \pm T \pm E + 100;$$

čia I – buliuko kompleksinis veislinės vertės indeksas;

P – skirtumas tarp vidutinio paros priesvorio nuo gimimo iki vertinimo dienos ir bazinio veislės priesvorio. Bazinį veislės priesvorį per parą, atsižvelgdama į veislės selekcinę programą, nustato pripažinta veislininkystės institucija;

K – koeficientas 0,049

R – raumeningumas balais, kuris nustatomas taip:

Vertinimo taškai	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Įvertinimas balais	-35,1	-28,1	-21,0	-14,0	-7,0	0,0	+7,0	+14,0	+21,0

T – tipingumas veislei balais, kuris nustatomas taip:

Vertinimo taškai	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Įvertinimas balais	-4,1	-3,3	-2,5	-1,6	-0,8	0,0	+0,8	+1,6	+2,5

E – eksterjeras balais, kuris nustatomas taip:

Vertinimo taškai	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Įvertinimas balais	-17,1	-11,6	-10,2	-6,8	-3,4	0,0	+3,4	+6,8	+10,2

Baziniai mėšinių veislių galvijų (patvirtintų veisimo programų) priesvoriai (g) per parą:

	Mėšinių veislių galvijai	Sutrupinimai	Baziniai priesvoriai, g
1	51 Angusai	AA	1050
2	52 Herefordai	HE	1050
3	54 Aubrakai	AB	1050
4	56 Galovėjai	GA	800
5	57 Hailendai	HI	850
6	61 Šarolė	ŠA	1250
7	62 Limuzinai	LI	1150
8	63 Simentalų mėšiniai	SI	1200

ATMINTINĖ NAUJOKUI:

Grynaveislius galvijus įsigyti tik su jau išduotais kilmės pažymėjimais. Įsigyjant gyvulį rekomenduojame pasirašyti gyvulių pirkimo-pardavimo sutartį, pavyzdinę formą galite rasti: <http://lmg.lt/naudinga-informacija/dokumentu-formos/>.

Grynaveislis gyvulys turi turėti kilmę įrodantį dokumentą – Kilmės pažymėjimą. Galvijo kraujo laipsnis turi būti 100 proc. atitinkamos veislės. Iš užsienio įvežami ar į užsienį išvežami galvijai papildomai turi turėti galvijo pasą (Lietuvos rinkoje parduodamiems galvijams paso nereikia).

Įsigytą galviją reikia užregistruoti ŽŪIKVC UGRIS duomenų bazėje per 7 dienas. Įsigytų galvijų iš užsienio kilmės pažymėjimų kopijas reikia siųsti el. paštu: info@vic.lt arba asociacija@lmg.lt.

Įvedus bulių reproduktorių į bandą būtinai reikia tai užfiksuoti ŽŪIKVC UGRIS duomenų bazėje – kergimų žurnale, tada gimus veršiukams tėvas bus priskirtas automatiškai. Jei to nepavyko laiku padaryti, tėvo priskyrimui reikia užpildyti „kilmės duomenų papildymo žiniaraštį“, jo formą galite rasti: <http://lmg.lt/naudinga-informacija/dokumentu-formos/>.

Atvestus veršelius per 24 val. reikia pasverti arba išmatuoti veršelio svorio matavimo juoste. Dėl juostelės įsigijimo kreiptis į LMGAGA administraciją. Atkreipiame dėmesį, kad juostelė tinkama matuoti tik ką tik atvestiems veršeliams, vyresnius galvijus reikia sverti. Veršelį suženklinti ir užregistruoti reikia per 7 d. nuo atvedimo.

Prieauglio produktyvumo kontrolė. Buliukus ir telyčias reikia sverti 3 kartus:

- gimus
- 210 d. (atjunkius)
- 365 d.

Buliukus papildomai reikia sverti prieš vertinimą (± 45 d.).

Buliukų eksterjeras vertinamas nuo 14 iki 24 mėn. amžiaus, jaunesnių ir vyresnių buliukų eksterjeras nevertinamas. Karvių eksterjeras vertinamas po pirmojo ir trečiojo apsiveršiavimo (rekomenduojama praėjus 2–7 mėnesiams). Mėsinių veislių galvijų eksterjerą pagal 8 veisimo programas, vertina LMGAGA licenzijuoti ekspertai. Vertinimo užsakymui į el. pašta asociacija@lmg.lt reikia atsiųsti prašymą galvijų eksterjero vertinimui, jo formą galite rasti: <http://lmg.lt/paslaugos/galviju-eksterjero-vertinimas/>. Gavusi prašymą LMGAGA administracija iškart informuoja atitinkamą vertintoją. Vertintojų pasiskirstymą pagal rajonus galite rasti: <http://lmg.lt/eksterjero-vertinimas-ir-galviju-sverimas/>.

Parduodant grynaveislių gyvulį reikia užsakyti jo kilmės pažymėjimą. Kilmės pažymėjimo užsakymui į el. pašta asociacija@lmg.lt reikia atsiųsti prašymą galvijų kilmės pažymėjimų išdavimui, jo formą galite rasti: <http://lmg.lt/paslaugos/kilmes-pazymejimu-isdavimas/>. Savo ūkyje veislei paliekamoms telyčioms kilmės pažymėjimų užsakinėti nereikia. Bulius reproduktorius būtinai turi turėti kilmės pažymėjimą.

Grynaveislių galvijų turi būti žinoma tėvų kilmė ir jų kraujo laipsnis turi būti 100 proc. Galvijų kraujo laipsnį patikrinti galite **www.vic.lt** → **Greita paieška** → **Gyvūno paieška** atsidariusiame langelyje įvedus galvijo identifikacinį numerį.

*Eglė Kvederavičienė,
LMGAGA
gyvulininkystės specialistė*